

DOI: <https://doi.org/10.34768/r1.2023.v49i1.02>

Adam Stankiewicz*

Uniwersytet Zielonogórski

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3687-1655>

e-mail: a.stankiewicz@wns.uz.zgora.pl

DZIELNICOWY W ROLI PEDAGOGA

COMMUNITY POLICE OFFICER AS AN EDUCATOR

Keywords: community police officer, educator, streetworking.

The aim of this article is to present the range of tasks and responsibilities that a community police officer – a street educator – has to fulfil in his/her daily service. The author synthesises the tasks facing the streetworker, which are aimed at adolescents and adults. Community education described in the paper is based on mutual trust and respect between the police representative and the citizen. The relationships established with the community and functioning in the local environment emerge as determinants for fulfilling the responsible role of the street educator. The information presented in the article was developed following a substantive analysis of texts and source studies.

DZIELNICOWY W ROLI PEDAGOGA

Słowa kluczowe: dzielnicowy, pedagog, streetworking.

Celem artykułu jest przedstawienie zakresu zadań i obowiązków, jakie ma do zrealizowania w swojej codziennej służbie dzielnicowy – pedagog. Autor tekstu w sposób syntetyczny wskazuje na zadania, jakie stoją przed streetworkerem, a skierowane są one do adolescentów i do osób dorosłych. Opisany

* **Adam Stankiewicz** – magister dziennikarstwa i komunikacji społecznej; zainteresowania naukowe: prewencja, interwencje policyjne, kryminologia, wiktymologia, kryminalistyka, porządek publiczny.

rodzaj edukacji społeczności lokalnych oparty jest na wzajemnym zaufaniu i szacunku pomiędzy przedstawicielem Policji a obywatelem. Nawiązane relacje ze społecznością lokalną i funkcjonowanie w środowisku lokalnym, stają się wyznacznikiem do wypełniania odpowiedzialnej roli pedagoga ulicy. Zaprezentowane w artykule treści zostały opracowane po przeprowadzeniu merytorycznej analizy tekstów i opracowań źródłowych.

Wprowadzenie

Policja, wykonując swoje zadania w otaczającej nas rzeczywistości, koncentruje się nie tylko na swoim głównym zadaniu, jakim jest ściganie sprawców przestępstw i wykroczeń, a coraz częściej zwraca uwagę na swoją rolę, którą jest edukacja społeczności lokalnej. Takiego rodzaju działalność na rzecz społeczeństwa w głównej mierze realizowana jest poprzez dzielnicowych. Zauważalnym jest w coraz większym zakresie, że policjanci, realizując zadania porządkowe, mają wpływ w sposób pośredni na poprawę działalności gospodarki narodowej, zapewniając bezpieczeństwo podmiotom gospodarczym (Maciejewski 2014, s. 126-127). Współcześnie społeczeństwo utożsamia policjanta dzielnicowego, nie tylko z funkcją „stróża prawa”, ale zauważa jego aktywność przy realizacji zadań w idei *Community Policing*. Dzielnicowy realizuje zadania ukierunkowane na edukowanie społeczności lokalnych oraz nawiązuje z nimi kontakty partnerskie. Dokonywana w taki sposób współpraca sprzyja rozwiązywaniu pojawiających się problemów, czego następstwem jest poprawa jakości życia społecznego (Trojanowicz 1995). W tym zakresie policjant odgrywa rolę zarówno psychiatry, doradcy małżeńskiego, pracownika socjalnego, lekarza, jak i księdza (Czapska, Wójcikiewicz 1999, s. 18). Warte podkreślenia jest to, by członkowie społeczności lokalnej patrząc na dzielnicowego, nie tylko widzieli w nim policjanta, ale dostrzegali kogoś, kto służy pomocą, radą, a przede wszystkim ma celu osiągnięcie dobra społecznego. Najważniejszym jest zatem, aby policjant dzielnicowy sprostał oczekiwaniom, jakie pokłada w nim społeczność lokalna.

Policjant dzielnicowy, pedagog

Dzielnicowi stanowią specyficzną grupę, która w szczególny sposób angażuje się w poprawę bezpieczeństwa społeczności lokalnych. W tym zakresie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji wdraża prospołeczny program prewencji kryminalnej pod nazwą „Dzielnicowy bliżej nas” (<https://dzielnicowy-blizej-nas.policja.pl/>). Celem tego programu jest przedstawienie dzielnicowego jako „policjanta pierwszego kontaktu”, który swoją wiedzą i doświadczeniem będzie wspierał społeczność lokalną, a jednocześnie będzie stanowił swoistego rodzaju łącznik z Policją. Najważ-

niejszym założeniem tego programu jest zbliżenie się Policji do obywateli. Cele tego programu w całości wpisują się w ideę *community policing*, której głównym zadaniem jest zaspokojenie potrzeb bezpieczeństwa społecznego. Zadanie to realizowane jest poprzez nawiązanie partnerskich stosunków pomiędzy Policją a społeczeństwem, co skutkować ma wpływem na poprawę bezpieczeństwa. Dodatkowym zadaniem jest podniesienie autorytetu Policji, poprzez proaktywne wykorzystanie środków przynależnych społeczeństwu, a które wpływają na zmiany warunków stanowiących podłoże działań przestępczych (Urban 2009, s. 123). Zatem działania podejmowane przez dzielnicowego wpisują się w ten program, jako *community partnership*, czyli w rolę policjanta, który w szczególności współpracuje ze społecznościami lokalnymi, szkołami, kościołami i innymi podmiotami lub osobami. Rolą dzielnicowego jest stwarzanie warunków, które umożliwią obywatelom jak największe poczucie bezpieczeństwa. Dodatkowym zadaniem *community policing* jest również współdziałanie w zakresie realizacji działań prewencyjnych oraz ciągły monitoring potrzeb mieszkańców z ustaleniem potrzeb możliwych do zrealizowania przez Policję (Czapska, Wójcikiewicz 1999, s. 138-139).

Policjant dzielnicowy wchodząc w interakcje ze środowiskiem lokalnym, przyjmuje rolę współorganizatora dyskusji społecznych, które określają potrzeby mieszkańców. Następstwem są organizowane różnego rodzaju przedsięwzięcia zmierzające do poprawy bezpieczeństwa. W taki sposób angażowani obywatele mają poczucie współodpowiedzialności za całą społeczność lokalną. Wszelkie podejmowane działania mają pozytywnie wpłynąć na wizerunek Policji, która powinna być odbierana jako instytucja pomocna i przyjazna wobec obywatela. Dzielnicowi, współpracując z mieszkańcami, przyczyniają się do skutecznego działania organów ścigania. W ramach współpracy Policji z podmiotami administracji rządowej czy samorządowej wykorzystywany jest potencjał tych podmiotów i osób tam zatrudnionych w celu ograniczenia przestępczości, a docelowo zwiększenia poczucia bezpieczeństwa. Obserwując zwiększającą się rolę dzielnicowego w zakresie działań uspołeczniająco-profilaktycznych, resocjalizacyjnych i wychowawczych, społeczeństwo oczekuje, aby stał się on animatorem działań edukacyjno-prewencyjnych (Konopczyński 2016, s. 8-9). W przypadku funkcjonariuszy pracujących na stanowisku dzielnicowego, istotny element stanowią ich szczególne cechy osobowościowe, doświadczenie, wiedza i łatwość nawiązywania kontaktów, co wiąże się ciągłym komunikowaniem się z mieszkańcami w celu określenia, a następnie realizacji wspólnie ustalonych działań (Stawnicka 2013, s. 94). Realizowana w ten sposób przez policjanta dzielnicowego rola, określa jego zadania w ramach streetworkingu, jako pedagoga ulicy. Podczas wykonywania swoich zadań pedagog ulicy realizuje powie-

rzoną mu misję poza instytucją – jednostką Policji, współpracując w tym czasie z potrzebującą wsparcia młodzieżą. Elżbieta Bielecka (1999, s. 220) podaje definicję pedagogiki podwórkowej, przez co należy rozumieć: „działanie społeczno-wychowawcze i opiekuńcze związane z miejscem zamieszkania najmłodszych i młodych mieszkańców osiedli”. Dominującą cechą pedagogiki podwórkowej jest spontaniczność i jej środowiskowy charakter. Koncentruje się ona na problematyce czasu wolnego dzieci i młodzieży, a efektem wychowawczo zorganizowanego podwórka jest poszerzenie oddziaływań domu rodzinnego. Należy zatem stwierdzić, że dzielnicowy, który jest kreatorem dialogu Policji ze społeczeństwem, pełni rolę pedagoga ulicy. Najlepiej zauważyć realizację tych zadań można w dużych miastach, gdzie najczęściej dzielnicowy ma do czynienia z rodzinami, w których występują problemy np. alkoholowe, przemoc domowa, dysfunkcje wychowawcze dzieci i młodzieży. Należy również zauważyć, że tzw. dzieci ulicy to nie jedynie problem wskazanych powyżej rodzin. Niejednokrotnie w swojej pracy dzielnicowy spotyka się z dziećmi z „dobrych rodzin”, które pomimo ustabilizowanej sytuacji materialnej rodziny, bardzo często pozostają zostawione same sobie, czego efektem jest fakt, iż w równym stopniu zagrożone są dysfunkcją wychowawczą, jak inne, wychowujące się w rodzinach o niższym statusie materialnym (Orłowski, Szczepański 2012, s. 29). Jedną z głównych przyczyn spędzania czasu wolnego na ulicy przez dzieci z dobrych rodzin jest ucieczka z domu rodzinnego przed presją osiągnięcia dobrych wyników w nauce. Powiązane jest to z realizacją planów rodziców względem adolescenta, przy braku wsparcia emocjonalnego dziecka w sytuacji problemowej. Dziecko uciekając z domu, unika presji rodziców, starając się dokonywać własnych wyborów (Klonowska 2018, s. 228).

Zadania pedagoga ulicy – dzielnicowego

Dzielnicowy w swojej codziennej służbie kontaktuje się z osobami, które potrzebują wsparcia, jednakże nie dokonuje on zmian w ich dotychczasowym funkcjonowaniu w społeczeństwie lokalnym. Niezmiernie ważne jest to, aby przy początkowych kontaktach zbliżyć się do tych osób i zdobywać ich zaufanie. W relacjach z młodzieżą duży nacisk powinien zostać położony na umacnianie szacunku do samych siebie. Następstwem tego może być przywrócenie ich do życia społecznego. Dzielnicowy przyczynia się do tego, aby pomóc młodemu człowiekowi wyjść ze środowiska, w którym obecnie się znajduje, a zazwyczaj jest to środowisko zamknięte i toksyczne. Warty podkreślenia jest fakt, że podejmowane przez pedagoga ulicy – dzielnicowego zadania, w znacznej mierze ukierunkowane są na osoby, które nie zgłaszają potrzeby pomocy, a wręcz przeciwnie – odrzucają proponowaną

im współpracę i pomoc. W swoich działaniach streetworker główną uwagę zwraca na edukację nieformalną, prewencję bezpośrednią, mając na uwadze ograniczenie wystąpienia ryzyka wykluczenia adolescenta ze społeczności lokalnej. Zadania tego typu najlepiej realizowane są w chwili przeniknięcia przez dzielnicowego do środowiska młodzieży i stania się jego częścią. Podczas pracy z trudną młodzieżą należy poświęcać jej znacznie więcej czasu. W ten sposób zdobywa się ich zaufanie oraz nawiązuje wspólne relacje. Pozwala to na poznanie ich problemów, co z kolei umożliwia udzielanie pomocy w trudnych sytuacjach. Streetworker – dzielnicowy przekonuje swoich podopiecznych do realizacji zajęć bez łamania przy tym przepisów prawa. Tego rodzaju zachowania w sposób bezpośredni wpływają na zacieśnianie się więzi pomiędzy młodzieżą a Policją, czego następstwem jest większa otwartość adolescenta wobec policjanta, do którego zwróci się o pomoc, poradę i wsparcie w sytuacji, kiedy zaistnieje taka potrzeba (Simiot i in. 2010).

Częstym zjawiskiem występującym wśród osób dorosłych jest ich wykluczenie społeczne, co nierzadko skłania te osoby do szukania pomocy i tolerancji u streetworkera – dzielnicowego. W tej sytuacji dzielnicowy w pierwszej kolejności powinien skupić się na poznaniu środowiska, w którym będzie realizował postawione przed nim zadania i nawiązywaniu kontaktów z mieszkańcami rejonu, właścicielami sklepów tworzącymi społeczność lokalną. Są oni pomocni w poznaniu sieci kontaktów społecznych na danym terenie. Następnym etapem działań podejmowanych przez dzielnicowego w stosunku do społeczności lokalnych jest udział w spotkaniach z mieszkańcami i asymilacja z ich kulturą. Poprzez te aktywności pedagog ulicy buduje swoją pozycję w społeczności lokalnej i zdobywa jej zaufanie. W trakcie procesu poznawania się nie wprowadza on żadnych zmian w funkcjonowaniu społeczności, a pożądanym rezultatem jest chęć nawiązywania kontaktów z policjantem. W dalszej kolejności przy realizacji swoich zadań dzielnicowy dokonuje przed społecznością lokalną autoprezentacji oraz wskazuje na rolę, jaką ma zamiar pełnić w ich środowisku. Jest to ostatnia z części etapu zapoznawczego, po której następuje etap pracy właściwej, w trakcie której dochodzi do wsparcia indywidualnego jednostki społecznej, działań grupowych i wspólnotowych (Białożył 2014, s. 222-223).

Policjant, podejmując zadania streetworkera, w głównej mierze wykonuje działania z zakresu prewencji kryminalnej i profilaktyki, które skierowane są na współpracę z obywatelem. Mimo tego, że w trakcie służby dzielnicowy ma wiele różnych obowiązków i zadań do realizacji, swoją uwagę powinien skupić się na wypełnianiu swojej prospołecznej funkcji z jednoczesną realizacją funkcji pedagogicznej. Współczesne społeczeństwo jest porównywane do społeczeństwa sprzed dwudziestu czy trzydziestu lat, jednakże funkcjonuje

ono w odmienny sposób. Obecne problemy i wyzwania zasadniczo różnią się od tych z lat minionych. Duży wpływ na to ma wielokulturowość, powiązana z procesami migracyjnymi. Kolejnym z czynników różnicującym społeczeństwa jest otwarty dostęp do informacji, w tym do Informacji zawartych w Internecie. Powoduje to zwiększenie ryzyka wystąpienia nowych rodzajów przestępczości i zagrożeń terrorystycznych. Taka sytuacja bezpośrednio zwiększa anonimowości jednostek w społecznościach lokalnych i przyczynia się do spłykania relacji społecznych (Klonowska 2018, s. 225).

Zakończenie

Pomimo faktu, iż pierwotnie działania podejmowane przez pedagoga ulicy dotyczyły kontaktów jedynie z dziećmi z rodzin patologicznych, obecnie dzielnicowy swoją uwagę koncentruje również na dzieciach z tzw. dobrych rodzin. Tacy adolescenti określane są mianem eurosierot, czyli dzieci pozostawionych samym sobie, pomimo pochodzenia często z rodzin o wysokim statusie społecznym i materialnym. Te grupy młodzieży zaczynają tworzyć własne społeczności, do których powinni docierać policjanci. Osoby z „dobrych rodzin” borykają się z odmiennymi problemami niż ich rówieśnicy z rodzin patologicznych. Wpływ na to ma fakt posiadania zasobów finansowych służących do zaspokajania ich zachcianek. Streetworker – dzielnicowy, będąc kreatorem nawiązywania kontaktów społecznych, tworzy swoisty układ dążący do wspólnego oddziaływania na siebie wskazanych elementów. W ramach tego rodzaju współpracy działania uzupełniają się poprzez kooperację i synchronizację (Michael 2011, s. 18). W ten sposób realizowane działania filozofii pedagoga ulicy, nastawione są na długofalowe oddziaływanie na społeczeństwo, co powoduje kształtowanie trwałych i właściwych postaw społecznych.

Literatura | References

- BIAŁOŻYT K. (2014), Streetworking jako metoda działania pracownika socjalnego, „Roczniki Teologiczne”, nr 1 (LXI).
- BIELECKA E. (1999), Pedagogika podwórkowa, [w:] Elementarne pojęcie pedagogiki społecznej i pracy socjalnej, red. D. Lalek, T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa.
- CZAPSKA J., WÓJCIKIEWICZ J. (1999), Policja w społeczeństwie obywatelskim, Wydawnictwo Zakamycze, Kraków.

- KLONOWSKA I. (2018), *Uspołecniające, profilaktyczne i resocjalizacyjne funkcje Policji w perspektywie współczesnej pedagogiki resocjalizacyjnej*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- KONOPCZYŃSKI M. (2016), *Misja społeczno-pedagogiczna dzielnicowych w społeczeństwie obywatelskim*, „Policja 997”, nr 5, <https://gazeta.policja.pl/997/numery-specjalne/specjalne-policja-997/128085,POLICJA-997-nr-5.html> [data dostępu: 11.09.2023].
- MACIEJEWSKI J. (2014), *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- MICHAEL M. (2011), *Streetworking. Aspekty teoretyczne i praktyczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ORŁOWSKI A., SZCZEPAŃSKI T. (2012), *Przewodnik po problemach streetworkera – pedagoga ulicy*, Wydawca Ogólnopolska Sieć Organizacji Streetworkerskich – OSOS, Warszawa.
- SIMIOT A., OLEŚ K., WYPYCHOWSKA B. (2010), *Streetworking – szansą dla dzieci ulicy*, „Naukowe Zeszyty Studenckie”, Nr 2, <http://hdl.handle.net/10593/750>.
- STAWNICKA J. (2013), *Dialogiczny wymiar bezpieczeństwa. Rzecz o Polskiej Policji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice.
- TROJANOWICZ R. C. (1995), *Community policing: A survey of police departments in the United States*. United States: Department of Justice, Federal Bureau of Investigation, National Center for Community Policing Michigan State University.
- URBAN A. (2009), *Bezpieczeństwo społeczności lokalnych*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa.